

Mälestusi

kirjanik August Mälgust

Minu kooliaeg on jäänud juba üpris kaugele. Meenutades õpetajat-koolijuhatajat August Mälku, annab mõelda, kas kõik ikka oli päriselt nõnda, või kustmaalt neis mälestusis algab legend?

Meenub, et tundi alustas ta sageli mõne südamlikult sooja märkusega, mis tõi klassituppa uut elevust.

«Tere päevast! Istuge! (Algas joonistamise tund).»

«Tulite kooli, aga sõbra jätsite õuele ootama!»

Kõigi silmisse tõusis küsimus, et millisest sõbrast õpetaja kõneleb?

«Kevad on tulnud! Vaadake aknast välja, kuidas ta ootab ja rõõmustab teie pärast.»

Pilgud pöördusid aknale. Tõepoolest! Päike paistis. Oli maikuu algus.

Ei ütelnud ta ju midagi erilist. Kevadet olime kooliteel ise juba tähele pannud. Aga korraga oli kodune, lähedane, hea olla.

Joonistamise, eriti akvarelli peale oli tal endal lahtine käsi. «Isa lemmikvärvid olid tumeroheline ja oranž,» meenutab tütar Halliki.

Kui juhtuski mõne poisiga vahel tõsisem pahandus, siis klaariti asi nelja silma all, nagu meeste vahel sünnis. Ei

püüdnud ta inimese väärikust alandada, seada seina äärde teistele vahtimiseks.

Jään mõnikord mõtlema: kas säärane käitumise komme oli talle Jumala kingitus, nagu mitmed teisedki looduse helled annid? Kas kõik alati ikka oli tõeliselt ehtne?

Küllap oli August Mälgu erakordse autoriteedi põhjuseks mitte üksnes see imeline tuli ta silmades, mis mõjus kui hüpnos ja mida ikka jälle meenutatakse. Küllap oli ta andeka näitlejana õppinud täiuslikult valdama suhtlemise peent kunsti. Ja kahtlemata on aukartus koolijuhataja ees jõudnud õpilasteni ka kodude kaudu. Küläs hinnati Mälku kõrgelt. Tema kõneosavuse pärast. Seltsielu energilise juhtimise pärast. Avara silmaringi pärast. Muheda huumori ja sõbralikkuse pärast (kuigi välimuse järgi näis ta vahel uhke härrasmehehena). Tema käest tuldi nõu ja abi saama mitmete muredega. Teinekord kutsuti koguni tohtri asemel haigevoodi juurde.

Kahju, et minu klassile andis Mälk harva tunde. Kui jõudsin oma järjega kuuendasse, oli ta juba Lümandast läinud.

(Järg 2. lk.)

Mälestusi kirjanik August Mälgust

(Algus 1. lk.)

Et August Mälk oli peale kõige muu ka suur kirjanik, selle tõdemuseni ma koolipõlves päriselt veel ei jõudnud. Nagu vist enamus poisse selles eas, armastasin jõudehetkedel pigem kuusikus varespeesi jahtida kui raamatute taga istuda. Või olgu siis «Fantoomi pruut» ehk mõni selletaoline ajalehest välja lõigatud põnevusjutt. Mälgu loomingust sain õige maigu suhu alles aastate pärast. Nüüd mõistan, et tema raamatud, nagu Juhan Liivi luulegi, on just minusuguse prostoi külamehe jaoks kirjutatud. Ei suuda ma lõpuni ära seedida Balzac'i ega teisi selliseid maailma tippe, kuigi olen neist mõnda katsunud lugeda. Veel vähem taipan moodsast luulest, kus pole enam ei riimi, ei kirjavahe-märke ega suuri algustähti — ei saa seal sotti, kus esimene ots, kus tagumine.

Mälgu juures aga on kõik imelihtne ja selge. Loed tema külaelust kirjutatud lugusid ja kõik tuleb nii tuttav ette, et jääb vaid imestada, miks ma küll ise pole selle peale tulnud igapäevast elu sedaviisi maha kirjutada. Poleks ju midagi vana olnud peast välja mõelda. Ainult väga tähelepanelikult jälgida ja kuulata, mis ümberringi sünnib.

Loed, ja lausa füüsiliselt tunned, kuidas jõululaupäeval saun lõhnas, kuidas lõhnasid tuhaga valgeks küüritud põrandad, tuppä toodud jõulupahnad ja ahjust võetud soe saiapäts, mis ei olnud hoopiski selline igapäevane nagu nüüd. Kuidas pühade eel viidi naabritele nirkuga õllelaudisi ja

1934. a. lõpetajad koos õpetajatega.

maeti maha ning unustati seks korraks kõik halb, kui seda ehk aasta jooksul oli üleaedsete vahele signeenud. Ja kui siis leiduski rannakülades mõni pere, kust meri toitja ära võtnud ja teinekord leivaga vahe sisse tuli, leiti ikka üksteist toetades see pisku, et vähe-malt pühade ajal kõik lapsed priipärsi kõhud täis võisid süüa.

Säärane oli see tegelikkus, millest Mälk kirjutas. Ja vahel hakkab nagu pisut kahugi, et sellist suurt ja puhast pühaderõõmu, mida tundsid ema küpsetatud lihtsast jõulusaiast karmi rannaküla lapsed, ei saa meie omad tänapäeva pillamise ja hoolimatuse juures enam millalgi kogeda.

Poolel eluteel viis saatus kirjaniku võõrsile.

Ei jõudnudki ta ära oodata seda päeva, millal Toompea torni tõuseb taas Isamaa trikoloor.

Ta suri 19. detsembril 1987. a. Matusetalitus toimus Stockholmis 14. jaanuaril 1988. Kirst oli kaetud heleroosade nelkidega ja seda ümbritsesid sinimustvalgete lindidega pärjad. Lahkunu viimase soovi kohaselt pandi talle kaasa kodumaa mulda, mis oli võetud sünnipaigast Vähikult ja Lagle talu õuest.

August Mälgu soovil tuhatati tema põrm.

VALDUR KAAR,
kolmekümnendate aastate
koolipoiss